

ISSN 2310-371X

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

Наукові записки

Серія педагогічні науки

Випуск CLIX

(159)

Київ
Видавничий дім «Гельветика»
2025

ФАХОВЕ ВИДАННЯ – КАТЕГОРІЯ Б
затверджено наказом Міністерства освіти і науки України (додаток 3)
від 15.04.2021 р. № 1328 (педагогічні науки – спеціальності: 011-016)

У зв'язку зі зміною Засновника журналу було внесено відповідні зміни до Переліку наукових фахових видань України
(Наказ Міністерства освіти та науки України № 220 від 21.02.2024 р.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення
Витяг з реєстру суб'єктів у сфері медіа-ресурсів Ідентифікатор медіа R30-01414 (рішення № 932 від 28.09.2023 р.)

“НАУКОВІ ЗАПИСКИ” започатковано у 1939 році в КДПІ імені О. М. Горького
(нині УДУ імені Михайла Драгоманова)

Наукове видання включено до наукометричних баз і каталогів – Google Scholar, «Наукова періодика України» в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського; Офіційний web-сайт видання: <https://sj.udu.edu.ua/index.php/pnspd>

Редакційна колегія:

- В. П. Андрущенко* – член-кореспондент НАН України, академік НАПН України, доктор філософських наук, професор (**шеф-редактор**);
Фабіан Андрушкевич – доктор педагогічних наук, професор (Польща);
В. В. Борисов – доктор педагогічних наук, професор;
І. В. Гевко – доктор педагогічних наук, професор;
Конрад Яновський – доктор педагогічних наук, професор (Польща);
А. Г. Кононенко – кандидат педагогічних наук, доцент;
М. С. Корець – доктор педагогічних наук, професор;
Л. А. Ткаченко – кандидат педагогічних наук, доцент (**відповідальний секретар**);
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор (**головний редактор**);
Л. В. Мова – доктор педагогічних наук, професор;
Ірена Мудрецька – доктор педагогічних наук, професор (Польща);
О. С. Падалка – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
Л. В. Савенкова – кандидат педагогічних наук, професор;
В. М. Слабко – доктор педагогічних наук, професор (**відповідальний редактор**);
І. М. Смирнова – доктор педагогічних наук, професор;
О. М. Торубара – доктор педагогічних наук, професор;
О. П. Хижна – доктор педагогічних наук, професор;
Ю. В. Штильовий – кандидат педагогічних наук, доцент;
С. М. Яшанов – доктор педагогічних наук, професор.

Н 34 **НАУКОВІ ЗАПИСКИ** : [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України, Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова ; упор. Л. Л. Макаренко. – Київ : Видавничий дім “Гельветика”, 2025. – Випуск CLIX (159). – 172 с. – (Серія педагогічні науки).

ISSN 2310-371X

У збірнику вміщено статті, де розглядаються актуальні питання наукових досліджень докторантів, аспірантів, викладачів навчальних закладів та співробітників наукових установ України, які працюють у галузях педагогічних та історичних наук.

УДК 37+93/94](066)

Рекомендовано Вченою радою УДУ імені Михайла Драгоманова
(протокол № 8 від 30 січня 2025 р.)

ISSN 2310-371X

© Редакційна колегія, 2025
© Автори статей, 2025
© Видавничий дім “Гельветика”, 2025

ISSN 2310-371X

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

DRAGOMANOV UKRAINIAN STATE UNIVERSITY

Naukovi zapysky ***(research)***

Series pedagogical sciences

Issue CLIX

(159)

2025

PROFESSIONAL EDITION – CATEGORY B

**Approved by order of Ministry of Education and Science of Ukraine (addition 3)
from 15.04.2021 № 1328 (pedagogical science – specialities: 011-016)**

In connection with the change of the Founder of the journal, corresponding changes were made to the List of Scientific Professional Publications of Ukraine (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine N 220 dated 02.21.2024).

National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting

Excert from the register of entities in service of media registrants Media Identifier R30-01414 (decision No. 932 dated 09.28.2023)

*The “Science Notes” started in 1939 in the Kyiv Pedagogical Gorky Institute
(Now Dragomanov Ukrainian State University)*

The scientific publication is included in scientometric databases and catalogs – Google Scholar, “Scientific periodicals of Ukraine” in the National Vernadskyi Library of Ukraine; Official website of the publication: <https://sj.udu.edu.ua/index.php/pnspd>

Editorial Board:

- Viktor Andrushchenko* – Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Doctor of Philosophical Sciences, Professor (**Chief Editor**);
- Fabian Andrushkevych* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (*Poland*);
- Vyacheslav Borysov* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- Igor Gevko* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- Konrad Yanovskiy* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (*Poland*);
- Andrii Kononenko* – Candidate of pedagogical sciences, associate professor;
- Mykola Koretc* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- Ludmyla Tkachenko* – Candidate of pedagogical sciences, associate professor (*Executive Secretary*);
- Lesia Makarenko* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (*Editor in Chief*);
- Ludmyla Mova* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
- Irena Mudretska* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (*Poland*);
- Oleg Padalka* – Corresponding Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- Lydmyla Savenkova* – Candidate of pedagogical sciences, Professor;
- Volodymyr Slabko* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (*Executive Editor*);
- Irina Smyrnova* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- Oleksii Torubara* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- Olga Khyzhna* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
- Yuri Shpylovy* – Candidate of pedagogical sciences, associate professor
- Sergii Yashanov* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.

N 34 **NAUKOVI ZAPYSKY :** [digest of articles] / Ministry of Education and Science of Ukraine, Dragomanov Ukrainian State University, compiler L. Makarenko. – Kyiv : Publishing House «Helvetica», 2024. – Issue CLIX (159). – 172 p. – (Series pedagogical sciences).

ISSN 2310-371X

The digest contains articles handling the actual research problem of postgraduate, doctoral students, lecturers of higher educational establishments and research Institutions of Ukraine working in pedagogical sciences.

УДК 37+93/94](066)

*Recommended by the Academic Council Dragomanov Ukrainian State University
(Minutes № 8, the 19th of January, 2025)*

ISSN 2310-371X

© Editorial Board, 2025
© Authors of articles, 2025
© Publishing House “Helvetica”, 2025

ЗМІСТ

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

*Євтух В. Б.*ОСВІТНІЙ ДИСКУРС У ПОШУКАХ ОПТИМАЛЬНИХ КОНЦЕПТІВ:
ЗАРУБІЖНІ АКЦЕНТИ..... 5*Аврамчук О. Є., Цоколенко О. А.*ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ З ФІЗИКИ
В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ВЗВО З ВИКОРИСТАННЯМ
ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В УМОВАХ РОЗОСЕРЕДЖЕННЯ 24*Бежека Д. А.*ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ОНЛАЙН ПЛАТФОРМ
ПРИ ФОРМУВАННІ ФАХОВОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ..... 36*Войтович О. В.*ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ
МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ В СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ 48*Дудай М. І., Скиба Ю. А.*ОСОБЛИВОСТІ ДОСТУПУ ДО ВИЩОЇ ОСВІТИ У МУЗИЧНИХ
ЗАКЛАДАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 56*Калиндрузь Б. М.*ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ
ПЕРВИННОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО..... 66*Комарівська Н. О., Колеснік К. А., Франчук Н. Л., Стахова І. А.*ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ
РІЗНИХ ЖАНРІВ ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
Й МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ 74*Малежик М. П., Малежик П. М., Майданюк І. В.*АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
З ІНЖЕНЕРІЇ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ..... 82*Медвідь Т. О., Бобечко О. Ю.*КОЛЯДКИ ТА ЩЕДРІВКИ – ВОКАЛЬНИЙ СИМВОЛ
ЗИМОВОЇ ОБРЯДОВОСТІ УКРАЇНЦІВ 91*Мирошніченко Ю. Б., Кириленко О. І.*МАГНІТНІ МОНОПОЛІ: ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ
ІСНУВАННЯ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ВСЕСВІТ..... 100*Самойленко В. Л., Дуб І. М., Куявець Д. М., Некрасов Г. Г., Ящук С. М.*МУЛЬТИМЕДІЙНІ СИСТЕМИ
ЯК ЗАСОБИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ..... 112

Семерня О. М., Рудницька Ж. О., Бородій І. О.

ЦИФРОВІ РЕСУРСИ, СИМУЛЯТОРИ ТА МОБІЛЬНІ ДОДАТКИ
ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ
ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ..... 120

Стучинська Н. В., Андрійчук М. Д., Прохоренко І. А.

КОМПОНЕНТИ STEM-ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я 129

Шадюк О. І.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ
ДО УМОВ ЗДО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 139

Шевченко А. Ф., Ремньова А. Г.

РОЛЬ ПОЗАКЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ
МОДЕЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» 146

НАШІ АВТОРИ 155

CONTENTS

PEDAGOGICAL SCIENCE

Yevtukh V.

Educational discourse in search of optimal concepts: foreign accents..... 5

Avramchuk O., Tsokolenko O.

Features of the conduct of physics laboratory work
in the process of training of high school cadets with using interactive teaching methods
in the conditions of distribution.....24

Beheka D.

Use of educational sources and online platforms in forming professional foreign
language communicative competence in future philologists.....36

Voytovych O.

Features of the development of emotional resistance of future speech therapists
in the structure of professional training.....48

Dudai M., Skyba Y.

Peculiarities of access to higher education in music institutions
of the european higher education area.....56

Kalyndruz B.

Use of information and technical means in the process
of initial professional training of police officers66

Komarivska N., Kolesnik K., Franchuk N., Stakhova I.

Literary critical basis of the study
of works of various genres by children of elderly preschool and younger school age74

Malezhyk M., Malezhyk P., Maidanyuk I.

Analysis of approaches to training
software engineering specialists.....82

Medvid T., Bobechko O.

Carols and shchedrivkas as a vocal symbol of Ukrainian winter rituals.....91

Myroshnichenko Yu., Kirylenko O..

Magnetic monopoles: theoretical prerequisites of existence and their influence on the universe100

Samoilenko V., Dub I., Kuiavets D., Nekrasov G., Yashchuk S.

Multimedia systems
as means of interactive teaching of physical culture112

Semernia O., Rudnytska Z., Borodiy I.

Digital Resources, Simulators, and Mobile Applications
as Tools for Enhancing Motivation in Engineering Students to Study Physics120

Stuchynska N., Andriychuk M., Prokhorenko I.

Components of STEM-education in the training of future healthcare professionals.....129

Shadiuk O.

Pedagogical conditions of adaptation of children of early age to the conditions
of the pre-school education institution in the conditions of the state of martial.....139

Shevchenko A., Remnova A.

The role of extracurricular activities in the context of implementing
the model educational program "Defense of Ukraine"146

Our authors.....155

clinical problems. Special attention is paid to interdisciplinary integration, which allows students to obtain holistic systemic knowledge from various scientific fields, which is critically important for professional activity in the field of health care, as it is the basis of technological competence, analytical and logical thinking and contributes to the training of specialists who are able to effectively implement the latest scientific and technical achievements in clinical practice and scientific research. STEM education, based on general scientific principles, expands the possibilities of adapting future specialists to new challenges caused by solving real problems in the field of medicine. Integration of knowledge of natural sciences, technological engineering solutions, mathematical modeling and information technology is the basis of a comprehensive approach to understanding modern methods of diagnosis, treatment and medical research.

One of the important results was the increase in the level of student involvement in research work, scientific research, participation in the work of the department's scientific circle and the student scientific society.

The implementation of the key principles of the STEM approach in medical education in Ukraine is an important step for training a new generation of competent doctors who will be able to effectively cope with complex tasks in the field of medicine and healthcare.

Keywords: *medical and biological physics, medical informatics, STEM education, future masters of medicine, STEM training, DICOM-Viewer, medical images, visualization.*

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-159.2025.14>

УДК [373.2:612.6]:355.422(477)

Шадюк О. І.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗДО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті обґрунтовано актуальність проблеми адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану, розкрито зміст поняття «адаптація», визначено шляхи успішної адаптації дітей раннього віку до сучасних умов закладу дошкільної освіти. Головною метою дошкільної освіти є створення сприятливих умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожної дитини, формування в неї життєвих якостей, формування в неї ціннісного ставлення до людини, себе, природи, культури, навколишнього світу. Сучасні умови перебування дітей в закладі дошкільної освіти зазнали значних змін, адже зважаючи на умови в яких сьогодні опинилась Україна – підлаштовуються і умови перебування дітей в закладі дошкільної освіти, а саме: перебування дітей в укритті під час повітряної тривоги, наявність у дітей рюкзаків із необхідними речами тощо. Через такі обставини, ускладнюється і процес адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти. Дослідження проблеми адаптації дітей раннього віку дозволило визначити проблеми, які виникають під час процесу адаптації та визначити стадії, які проходить дитина адаптуючись до сучасних умов закладу дошкільної освіти. Представлено педагогічні умови успішної адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану, до яких було віднесено: надання допомоги сім'ям в період адаптації, організація роботи з психологічної освіти педагогів ЗДО щодо проблеми адаптації дітей раннього віку до сучасних умов закладу дошкільної освіти, систематичне залучення дітей раннього віку до спеціальних форм роботи по підвищенню рівня адаптації. З'ясовано, що адаптація дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти включає широку палітру індивідуальних реакцій дитини,

характер яких залежить від психофізіологічних і особистих її якостей, а також, від сформованих сімейних відносин.

Ключові слова: адаптація, заклад дошкільної освіти, педагогічні умови, ранній вік, умови воєнного стану.

З новими соціальними змінами, що постають перед сучасними дітьми, сьогодні нагальною проблемою є те, як адаптуватися до цих нових змін. На сучасному етапі розвитку суспільства це є надзвичайно важливим питанням, оскільки успішна адаптація, допомагає дітям краще зрозуміти життя в даний момент часу. Крім того, під час процесу адаптації, у дітей формується незалежність, гнучкість, активність і стресостійкість до несприятливих умов.

Важливим питанням у сучасних умовах є інтерес до адаптації дітей раннього віку до умов сучасного закладу дошкільної освіти. У зв'язку з цим процес адаптації до особливих потреб дітей, які часто фіксуються в ранньому дитинстві, набуває особливої гостроти та значущості, оскільки труднощі адаптаційного періоду призводять до тривалих порушень емоційного стану дітей раннього віку. Розуміння цих ментальних моделей необхідне для швидкої адаптації [1].

Вступ до закладу дошкільної освіти – складний період у житті дошкільнят, випробування їх фізичного та психічного здоров'я. Зміни в соціальних відносинах створюють великі труднощі для дітей, і багато дітей стають неспокійними, плаксивими і замкнутими. Тривожність і емоційне напруження в основному пов'язані з відсутністю близьких людей навколо дитини, навколишнього оточення, звичної обстановки і зміни темпу життя [2].

Аналізуючи наукові дослідження, ми виявили, що адаптація розглядається з різних аспектів, а саме: соціальному – Д. Андрєєва, В. Арбеніна, Л. Буєва, І. Ляхов та ін., психологічному – Л. Виготський, А. Петровський, Б. Асмолов та ін. У соціальній психології адаптацію досліджували О. Зотова, Б. Паригін.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та вивченні педагогічних умов адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти в умовах воєнного стану.

Варто зазначити, що сьогодні, адаптація є предметом сучасних теоретичних і практичних досліджень і пов'язана з об'єктивною потребою суспільства у формуванні соціальної мобільності в осіб різного віку [3, с. 13].

Під поняттям «адаптація» (від лат. *adaptatio* – пристосування) розуміється звикання або пристосування особистості до нових для неї умов життя і діяльності.

Велика кількість несприятливих факторів, викликаних соціальною нестабільністю, негативно впливають на сучасних дітей і гальмують розвиток індивідуальних можливостей. У цьому контексті питання психосоціальної адаптації та збереження психічного здоров'я є дуже актуальним у суспільстві. Тому адаптація дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти є актуальною і потребує особливої уваги з боку психологів, педагогів і батьків [1].

Воєнний стан в Україні впливає на всі сфери життя людини. Освітня

галузь, особливо дошкільна, зазнає виняткових змін. Багато закладів дошкільної освіти перестали працювати, а деякі – приймають тимчасово переміщених осіб, що ще більше ускладнює адаптацію дітей, а особливо, це стосується дітей раннього віку [4].

Зважаючи на все вищезазначене, слід зазначити, що вагомою складовою адаптації дітей раннього віку до нових життєвих умов, є забезпечення їх емоційної рівноваги, а вагому роль у цьому процесі слід віддати педагогу так, як тільки він несе відповідальність за ефективність педагогічної взаємодії.

Адаптація – це пристосування організму до нового середовища. Заклад дошкільної освіти, безперечно, є абсолютно новим і незвіданим простором з новим середовищем і стосунками. Адаптація передбачає процес пристосування організму, який відбувається на різних рівнях: фізичному, соціальному та психологічному. Адаптація – це активне засвоєння соціально прийнятих норм, оволодіння відповідними формами спілкування та діяльності. Особлива увага приділяється дітям раннього віку, оскільки процес адаптації до умов закладу дошкільної освіти у них відбувається найтяжче [2].

Важливою особливістю дітей раннього віку є страх незнайомих людей і нових ситуацій у спілкуванні. Ці страхи є однією з причин, чому дітям важко адаптуватися. Часто це страх перед новими незнайомими людьми, безліч незрозумілих ситуацій, які можуть стати причиною того, що дитина стає більш збудженою, вразливою, плаксивою, частіше хворіє, ось що робить страх. Також, страх виснажує захисні сили організму.

Коли дитина раннього віку починає відвідувати заклад дошкільної освіти, у її житті відбувається багато змін: стабільний та незмінний режим дня, дев'ять і більше годин відсутності батьків, нові вимоги до поведінки, постійний контакт з однолітками, засинання без батьків тощо. Всі ці зміни з'являються одночасно в один момент та створюють для дитини стресову ситуацію, яка без допомоги дорослого та спеціальної підготовки дошкільника до умов ЗДО може спричинити невротичні реакції, такі як: вередування, страхи, депресій, плач, відмови від їжі, агресія, часті хвороби тощо. Ці складові виникають у зв'язку з тим, що дитина раннього віку переходить із знайомого звичайного для неї домашнього середовища у середовище закладу дошкільної освіти.

Отже, здійснивши ґрунтовний аналіз науково-методичних джерел з проблеми адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО ми виявили, що дана проблема може бути вирішена шляхом розробки та обґрунтування наступних педагогічних умов: надання допомоги сім'ям в період адаптації, організація роботи з психологічної освіти педагогів ЗДО щодо проблеми адаптації дітей раннього віку до сучасних умов ЗДО, систематичне залучення дітей раннього віку до спеціальних форм роботи по підвищенню рівня адаптації.

Пропонуємо розглянути запропоновані нами педагогічні умови більш детально.

Перша педагогічна умова передбачала роботу із батьками дітей раннього віку в адаптаційний період. Насамперед, варто зазначити, що вирішуючи проблему адаптації, великої уваги надаємо роботі з батьками, бо саме їхнє

усвідомлення майбутніх змін, їхня турбота про емоційний стан, який переживатиме донька чи син, залишившись без рідних, визначатимуть особливості входження дитини в нові умови життя.

Варто зазначити, що зважаючи на сучасні умови в яких перебуває Україна сьогодні, робота з батьками була дещо обмежена. Також, слід зауважити, що адаптацію дітей раннього віку погіршили сучасні реалії життя, а саме: повітряні тривоги, нестійкі настрої дорослих та тривоги батьків за життя та здоров'я дітей. Зважаючи на це наша робота будувалась на наданні рекомендацій, порад та інших форм роботи з батьками, які ми в змозі були організувати, зважаючи на сучасні вимоги МОН, щодо роботи із батьками у воєнний час.

Роботу із батьками слід розпочати із того, що потрібно розробили для них рекомендації та пам'ятки, які їм допоможуть у період адаптації дітей, вони були короткими, лаконічними та чіткими. Усі рекомендації слід розіслали батькам на Viber. Рекомендації можуть бути на такі теми: «Як батькам спілкуватись із дитиною в період її адаптації до ЗДО», «Правильна поведінка батьків у період їх адаптації», «Щоб процес адаптації не затягнувся». Пам'ятки були такої тематики: «Скоро в дитячий садок!», «До дитячого садка без сліз!», «Як спілкуватись із дитиною в адаптаційний період», «Наш тривожний рюкзачок».

Наступним кроком у роботі із батьками може бути проведення консультацій на теми: «Цей дивовижний ранній вік», «Роль улюбленої іграшки в адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО та перебування в укритті».

Зважаючи на те, що батьки так зацікавились улюбленою іграшкою дитини, яка може допомогти їй швидше адаптуватись та заспокоїть в укритті, ми запропонували батькам виготовити із дітьми вдома іграшку, яка називається «Комфортер». Усі батьки залюбки погодились на цю пропозицію і вже через два дні, усі діти мали свою улюблену іграшку поряд із собою.

Останньою формою роботи, яку ми провели із батьками було свято «Знайомство». У цьому святі брали участь не лише батьки, а й діти. Метою свята було допомогти дітям познайомитись один із одним і батькам познайомитись між собою, а також налагодити теплі та довірливі стосунки між усіма учасниками освітнього процесу.

Друга педагогічна умова мала на меті організувати роботу з педагогами з метою їх психолого-педагогічної освіти. З цією метою, нами було проведено із вихователями групи раннього віку семінару практикуму на тему: «Особливості адаптація дітей раннього віку до сучасних умов закладу дошкільної освіти». Дана форма роботи складалась із декількох видів роботи, а саме: вправа-привітання «Говоримо приємне» позитивно налаштовувала педагогів на плідну роботу, допомагала розслабитись; заповнення експрес-анкети на тему «Адаптація дитини до умов ЗДО» мета якої в самоперевірці знань педагогів про адаптацію дітей раннього віку до умов ЗДО; вправа «Асоціативний ряд» під час якої, якої учасники семінару придумували позитивні або негативні ознаки процесу адаптації; слухання міні-лекції на тему: «Адаптація дітей» під час якої педагоги отримали важливу інформацію щодо адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти; слухання музичної притчі

«Самотня зірочка» з метою зняття тривожності, розуміння почуття стану дитини, в якому вона знаходиться під час адаптаційного періоду. Особливістю було те, що вкінці, учасникам була загадана загадка, яку їм потрібно було відгадати; тренінгова вправа «Серденько яблука», яка проводилась із метою розвивати почуття емпатії та альтруїзму, розуміти стан маленької дитини, вона була логічним продовженням попередньої форми роботи; вправа «Камінець» проводилась із метою активізувати досвід педагогів з питань індивідуального підходу до дітей раннього віку в кризові періоди. Під час виконання вправи педагоги намагалися знайти свій особистий камінець серед купи інших; рольове програвання з практичним показом і коментарями по сходінкам супроводу новоприбулої дитини за такими елементами: Ритуал «Привітання», Тренінгова вправа «Чарівне люстерко», Етюд «Горщечок сліз». Під час цієї форми роботи, педагоги намагались змоделювати та провести вправи із дітьми; вправа на командну роботу «Групова поема – адаптація», яка проводилась із метою закріплення позитивних станів, сприяння позитивній оцінці участі кожного у спільній роботі, актуалізація бажання до подальшого спілкування та взаємодії. Завданням педагогів було створити колаж на тему «Забезпечення емоційного комфорту новоприбулої дитини»; вправа «Долонька добрих слів» мала на меті надати зворотній зв'язок кожному учаснику групи, підвищити їх самооцінку, сформулювати бажання зробити добре іншій людині. За умовами вправи, учасники тренінгу малювали свою долоню і на кожному пальці писали можливі добрі звернення до новачка для того, щоб привернути його увагу, заспокоїти, розважити, познайомити з іншими дітьми в групі; вправа «Тортик методів» була проведена з метою забезпечення узгоджених дій батьків і педагогів, взаємодоповнення для полегшення соціального переходу дитини до нових умов життя, налагодження співпраці між закладом дошкільної освіти та родиною. Завданням педагогів було скласти «тортик» психолого-педагогічного забезпечення адаптаційного періоду; рефлексія «Вихідний квиток». Вихователям було запропоновано назвати три нові речі, про які вони дізнались на семінарі, дві речі корисні і одну дельта тобто те, щоб вони хотіли б змінити в роботі семінару; вправа «Коло рук» під час якої педагоги передавали добро сердець один від одного. Ця вправа була завершальною, сприяла гарному настрою та надавала позитивні емоції.

Третя педагогічна умова – систематичне залучення дітей раннього віку до спеціальних форм роботи по підвищенню рівня адаптації.

Першою, важливою формою роботи, яку ми запровадили була спеціальна форма ранкового вітання дітей із педагогом. Зважаючи на те, що найтяжчим для дітей є ранок і ранкове розтавання їх із батьками, ми вважали за необхідне налаштувати дітей на позитивний настрій починаючи вже із перших годин перебування їх у групі. Для цього, щоранку ми проводили спеціальний ритуал вітання. За допомогою таких привітань ми не лише веселили та піднімали настрій дітей, а ще й формували у них звичку вітатися та домагалися формування доброзичливої атмосфери в колективі.

Для такого ритуалу ранкового вітання, нами було використано шість

способів, за допомогою яких діти могли привітатись. Так, вони могли: потанцювати, привітатися долоньками, дати «п'ять», помахати «привіт», зробити дружні обійми або придумати свій ритуал привітання.

Однак були й діти, які соромились по новому вітатись, плакали та відмовлялись іти до групи. Спеціально для таких дітей ми щоранку проводили вправу «Коробочка сліз». Для цього, ми придбали музичну шкатулку і відкриваючи її лунала приємна музика. Ми промовляли до дітей: «Що за приємна музика грає? Подивіться, це коробочка для збирання дитячих слізок. В ній вже щось лежить, подивіться, що це? Це хустинка, щоб витирати слізки. Візьміть її, вона мокра чи суха? Так, вона суха, адже ніхто з діток в нашому садочку не плаче і горщечок наш пустий і сухий».

Така вправа заспокоювала дітей, вони припиняли плакати і лише після цього, ми пропонували їх привітатись тим способом, який їм до вподоби.

Для того, щоб перший день перебування дітей в закладі дошкільної освіти став святом, ми організували «Свято знайомства», яке ми вже описували розглядаючи першу педагогічну умову.

Ще однією формою роботи були ігри в адаптаційний період, які ми проводили тоді, коли до групи приходила нова дитина та протягом дня. Ці ігри були спрямовані на стимуляцію спілкування, на організацію взаємодії з однолітками та пізнання себе й інших.

Отож, для зближення дітей один з одним нами були проведені такі ігри: «Роздувайся бульбашка», «Спробуй злови!», «Чий голосок?», «Розкажи без слів».

Також, ми підібрали ігри, які спрямовані на освоєння навколишнього середовища і знайомство з персоналом та вихователями ЗДО серед них такі: «Знайди іграшку», «Чиї це речі», «Як мені пройти?».

Для розвитку мовної активності, ми провели ігри: «Ласкаве ім'я», «У пташки болить крильце», «Хто краще розбудить», «Ввічливі слова».

Для зняття емоційної напруги ми провели такі ігри: «Знайомство», «Граємося з водичкою», «Сонячний зайчик», «Потяг».

Нами були підібрані такі ігри для знайомства дітей один з одним: «А мене звати...», «Луна», «Равлик», «Велике дерево», «Потяг».

Усі підібрані нами ігри та вправи проводились протягом дня між різними режимними процесами.

Ще однією цікавою для дітей та ефективною була така форма роботи як тілесна терапія (прогладжування, вправи на релаксацію), виконання колискових перед засинанням, використання під час засипання комфортерів.

Остання форма роботи, яку ми використали під час адаптаційного періоду – святкування «Дня іменинника». Метою такого свята є виховання дружніх стосунків між дітьми та створення піднесеного, святкового, веселого настрою у дітей, пробуджувати в дітей почуття доброти, дружби, намагання робити приємне один одному.

Під час свята, діти вчилися бажати один одному побажання, вітати один одного, дарувати подарунки, разом співали пісні, грали в ігри. Варто зазначити,

що у групі були такі діти, які заздалегідь приносили подарунки для іменинників.

Висновки. Адаптація дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти була та лишається найскладнішим періодом життя дитини, її батьків та вихователів закладу дошкільної освіти. Враховуючи специфіку адаптаційного періоду дітей раннього віку, можна з легкістю знайти правильний підхід до дитини, а також закласти передумови для її успішної соціалізації в новому колективі.

Теоретично доведено, що адаптація дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти включає широку палітру індивідуальних реакцій дитини, характер яких залежить від психофізіологічних і особистих її якостей, а також, від сформованих сімейних відносин. Від того, як відбудеться адаптація дитини до нового розпорядку дня, до незнайомих дорослих і однолітків, залежить розвиток дитини раннього віку та її благополучне перебування в закладі дошкільної освіти.

Варто зазначити, що в умовах воєнного стану заклади дошкільної освіти працюють за наявності укриттів та якщо є заяви від батьків. Нами виявлено такі особливості адаптації дитини раннього віку до умов закладу дошкільної освіти: до 3 років у дитини ще не сформована потреба у спілкуванні з однолітками; вони відчувають страхи перед незнайомими людьми і новими ситуаціями спілкування; хлопчики 3 років більше уразливі в плані адаптації, ніж дівчатка; для емоційно нерозвинених дітей адаптація відбувається набагато легше – у них немає сформованої прихильності до матері; нелегко звикають до закладу дошкільної освіти діти, які є єдиними у сім'ї, особливо діти з надмірною опікою, залежні від матері; гірше за інших почувають себе в закладах дошкільної освіти діти з флегматичним темпераментом, тому що не встигають за темпом життя ЗДО.

Використана література:

1. Адаптація дітей раннього віку до умов дошкільного навчального закладу. URL : <https://vseosvita.ua/library/adaptacia-ditej-rannogo-viku-do-umov-doshkilnogo-navchalnogo-zakladu-846.html>
2. Волкова В., Мерц О. Адаптація дітей раннього віку до умов дошкільного закладу. URL : <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/3801/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%2C%20%D0%9C%D0%B5%D1%80%D1%86%20%28pdf.io%29.pdf>
3. Захарова Н. М. Адаптація дітей дошкільного віку до сучасного соціального простору : монографія. Донецьк : Ноулідж, 2010. 218 с.
4. Лист МОН № 1/3845-22 від 02.04.22 року Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні. URL : <http://ru.osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/86206/>

References:

1. Adaptatsiia ditei rannoho viku do umov doshkilnoho navchalnoho zakladu. [Adaptation of young children to the conditions of a preschool educational institution]. URL : <https://vseosvita.ua/library/adaptacia-ditej-rannogo-viku-do-umov-doshkilnogo-navchalnogo-zakladu-846.html> [in Ukrainian].
2. Volkova V., Merts O. Adaptatsiia ditei rannoho viku do umov doshkilnoho zakladu. [Adaptation of young children to preschool conditions]. URL : <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/3801/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BA%D0%B%D0%B2%D0%B0%2C%20%D0%9C%D0%B5%D1%80%D1%86%20%28pdf.io%29.pdf>

[E%D0%B2%D0%B0%2C%20%D0%9C%D0%B5%D1%80%D1%86%20%28pdf.io%29.pdf](https://doi.org/10.31392/NZ-udu-159.2025.15) [in Ukrainian].

3. Zakharova N. M. (2010). Adaptatsiia ditei doshkilnoho viku do suchasnoho sotsialnoho prostoru: Monohrafiia. [Adaptation of preschool children to the modern social space : monograph]. Donetsk : Noulidzh. 218 s. [in Ukrainian].
4. Lyst MON № 1/3845-22 vid 02.04.22 roku Pro rekomendatsii dlia pratsivnykiv zakladiv doshkilnoi osvity na period dii voiennoho stanu v Ukraini. [Letter of the Ministry of Education and Culture No. 1/3845-22 dated April 2, 2022 About recommendations for employees of preschool education institutions during the period of martial law in Ukraine]. URL : <http://ru.osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/86206/> [in Ukrainian].

O. SHADIUK. Pedagogical conditions of adaptation of children of early age to the conditions of the pre-school education institution in the conditions of the state of martial.

The article substantiates the relevance of the problem of adaptation of young children to the conditions of a preschool education institution in the conditions of martial law, reveals the meaning of the concept of "adaptation", and defines the ways of successful adaptation of young children to the modern conditions of a preschool education institution. The main goal of preschool education is to create favorable conditions for the personal development and creative self-realization of each child, the formation of life qualities in him, the formation of a valuable attitude towards man, himself, nature, culture, and the surrounding world. The modern conditions of children's stay in preschool education institutions have undergone significant changes, because considering the conditions in which Ukraine finds itself today, the conditions of children's stay in preschool education institutions are also being adjusted, namely: children's stay in a shelter during an air raid, children having backpacks with the necessary things etc. Due to such circumstances, the process of adaptation of young children to the conditions of a preschool education institution is complicated. The study of the problem of adaptation of young children made it possible to determine the problems that arise during the adaptation process and to determine the stages that the child goes through adapting to the modern conditions of the preschool education institution. Pedagogical conditions for successful adaptation of young children to the conditions of a preschool education institution under martial law are presented. It was found that the adaptation of young children to the conditions of a preschool education institution includes a wide range of individual reactions of the child, the nature of which depends on his psychophysiological and personal qualities, as well as on the formed family relationships.

Keywords: adaptation, preschool education institution, pedagogical conditions, early age, martial law conditions.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-159.2025.15>

УДК 374.091.214:355.212(477)

Шевченко А. Ф., Ремньова А. Г.

**РОЛЬ ПОЗАКЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ
РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ»**

У статті розкрито особливості позакласної діяльності в контексті формування національної та громадянської ідентичності, визначено основні складові позакласної діяльності (позаурочну, позанавчальну та позашкільну) та подано їх характеристику; переосмислено основні підходи щодо патріотичного виховання учнівської молоді; визначено основні риси